

Wyrok z dnia 29 marca 2006 r.

II UK 115/05

Podstawa wymiaru emerytury repatrianta nie może być ustalona według jego zarobków uzyskanych za granicą przed przyjazdem do Polski.

Przewodniczący SSN Zbigniew Myszka, Sędziowie: SN Zbigniew Hajn, SA Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 marca 2006 r. sprawy z odwołania Mieczysława A. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w W. o wysokość emerytury, na skutek kasacji ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 8 grudnia 2004 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w W. decyzją z 18 stycznia 2002 r. ustalił Mieczysławowi A. prawo do emerytury od 1 stycznia 2002 r., w najniższej wysokości z braku podstawy wymiaru.

W odwołaniu ubezpieczony zarzucił, iż jako repatriant ma prawo do ustalenia podstawy wymiaru emerytury z odpowiednim uwzględnieniem jego zarobków na Białorusi.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu decyzję organ rentowego uznał za prawidłową i odwołanie ubezpieczonego oddalił. Ustalił, że ubezpieczony (urodzony 1 stycznia 1933 r.) jest repatriantem z Białorusi. W dniu 22 listopada 2001 r. uzyskał poświadczenie obywatelstwa polskiego na podstawie ustawy z 9 listopada 2000 r. o repatriacji. Do 31 grudnia 2001 r. miał prawo do emerytury z białoruskiej instytucji ubezpieczeniowej. Pozwany organ rentowy ustalił ubezpieczonemu 45 lat, 7 miesięcy i 6 dni zatrudnienia na Białorusi w latach 1949-99. Okresy te uznano jako składkowe na mocy art. 16 ust. 4 ustawy o repatriacji oraz na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 9 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z

Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Wobec niemożności ustalenia podstawy wymiaru organ rentowy przyznał ubezpieczonemu emeryturę w najniższej wysokości na podstawie art. 23 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 8 grudnia 2004 r. oddalił apelację ubezpieczonego. Za prawidłowe uznał ustalenia i argumentację prawną Sądu pierwszej instancji. Podniósł również, że ubezpieczony nie posiada żadnego okresu ubezpieczenia w Polsce. Z mocy art. 22 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie został wydany żaden akt prawny określający sposób obliczenia emerytury lub renty dla repatriantów. Obowiązujące rozporządzenie z 1 kwietnia 1985 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent nie umożliwia ustalenia emerytury w sposób proponowany przez ubezpieczonego.

Kasację ubezpieczony oparł na obu podstawach z art. 393¹ k.p.c. Zarzucił naruszenie prawa materialnego: 1) art. 15 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, przez błędną wykładnię i przyjęcie, że wskazany w nim sposób wyliczenia emerytury nie może być odniesiony do sytuacji faktycznej ubezpieczonego, a zwłaszcza, iż pojęcie „stosowania przepisów prawa polskiego” oznacza wyłączenie możliwości przeliczenia okresów zatrudnienia za granicą według prawa polskiego w celu określenia podstawy wymiaru emerytury; 2) art. 22 w związku z art. 23 tej ustawy, przez jego zastosowanie i przyjęcie, iż w sytuacji ubezpieczonego nie można ustalić podstawy wymiaru emerytury zgodnie z zasadami określonymi w ustawie „lub w rozporządzeniu Rady Ministrów”, podczas gdy przepisy art. 22 w związku z art. 194 ustawy pozwalają na przyjęcie, że w sprawie mają zastosowanie przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z 9 marca 1984 r. w sprawie okresów zatrudnienia za granicą i zasad udzielania świadczeń emerytalno-rentowych z tytułu tego zatrudnienia, wydanego na podstawie art. 10 ust. 2 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, a będącego odpowiednikiem art. 22 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS.

Zarzut naruszenia przepisów postępowania kasacja odnosiła do: art. 378 § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., oraz art. 5 k.p.c. i 232 k.p.c., przez nieuwzględnienie wniosków ubezpieczonego i całkowicie pobieżne odniesienie się do zaproponowanego przez niego sposobu obliczenia emerytury, które to uchybienie „mogło” mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie ma usprawiedliwionych podstaw i dlatego podlega oddaleniu. Jej zarzuty oparte są na założeniu, że zarobki ubezpieczonego uzyskiwane na Białorusi mogą stanowić bazę do wyliczenia podstawy wymiaru przyznanej mu emerytury w związku z repatriacją do kraju.

Przed oceną zarzutów kasacji odnoszących się do prawa materialnego, które jurydycznie nie są trafne, należy wyjść od wskazania na podstawowe dla sprawy przepisy art. 6 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.; powoływanej dalej jako ustawa o emeryturach i rentach) oraz art. 16 ust. 4 ustawy z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 53, poz. 532 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa o repatriacji) i stwierdzić, że przyjęte w nich rozwiązania oparte są na tzw. fikcji prawnej. Pierwszy przepis stanowi, że okresem składkowym jest okres zatrudnienia za granicą osób, które w tym czasie nie były obywatelami polskimi, jeżeli powróciły do kraju po dniu 22 lipca 1944 r. i zostały uznane za repatriantów. Drugi przepis stanowi, że decyzja o uznaniu za repatrianta powoduje, iż przy ustalaniu jego prawa do świadczeń emerytalnych i rentowych oraz ich wysokości w Rzeczypospolitej Polskiej okresy zatrudnienia za granicą uwzględnia się jako okresy składkowe. Faktycznie jednak repatriant przed przyjazdem do kraju, w czasie zatrudnienia za granicą nie opłacał składek na ubezpieczenie społeczne w kraju. Należy zwrócić na to uwagę, gdyż w tym zakresie sytuacja repatrianta jest korzystniejsza niż obywatela polskiego, który wyjechał z kraju i pracował za granicą. W przypadku wyjazdu obywatela polskiego do pracy za granicę okres zatrudnienia za granicą uznawany jest za okres składkowy tylko wówczas, jeżeli w tym czasie były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne w Polsce (art. 6 ust. 2 pkt 1d ustawy o emeryturach i rentach oraz art. 2 ust. 2 pkt 1d ustawy z 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw, Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.). Brak składek w kraju eliminował taki okres zatrudnienia za granicą jako okres składkowy i uniemożliwiał uwzględnienie go w ustaleniu podstawy wymiaru emerytury według art. 15 ustawy o emeryturach i rentach. Uznanie zatem repatriantowi okresów zatrudnienia za granicą jako okresów składkowych na podstawie art. 16 ust. 4 ustawy o repatriacji, nie jest więc równoznaczne z prawem do ustalenia podstawy wymiaru emerytury w oparciu o zarobki uzyskiwane przed przyjazdem do kraju.

Myli się też kasacja, gdy twierdzi, że w sprawie winno mieć zastosowanie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 marca 1984 r. w sprawie okresów zatrudnienia za granicą i zasad udzielania świadczeń emerytalno-rentowych z tytułu tego zatrudnienia (Dz.U. Nr 17, poz. 81 ze zm.) a to z tej przyczyny, że rozporządzenie to nie obowiązuje od 1 stycznia 1999 r. Utraciło moc na podstawie art. 194 ustawy o emeryturach i rentach, a to z tego względu, że materia objęta jego regulacją znalazła się w ustawie o emeryturach i rentach. Inaczej mówiąc rozporządzenie to nie stanowi przepisu wykonawczego do art. 22 tej ustawy. Do chwili obecnej nie zostało wydane żadne rozporządzenie w oparciu o delegację z tego przepisu, stąd zastosowanie, w zakresie niesprzecznym z ustawą o emeryturach i rentach, ma nadal obowiązujące rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 1985 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent (Dz.U. z 1989 r. Nr 11, poz. 63 ze zm.). Jednakże i te przepisy nie stanowią prawnego oparcia do przyjęcia żądania ustalenia podstawy wymiaru emerytury repatrianta według jego zarobków uzyskanych za granicą przed przyjazdem do kraju. Przepisy te bowiem nie odnoszą się do repatrianta, a tylko do sytuacji ubezpieczonego, który wyjechał za granicę i pracował tam jako pracownik (§ 10 rozporządzenia z 1 kwietnia 1985 r.). Tak samo nie obejmuje zarobków repatrianta uzyskanych przez niego przed przyjazdem do kraju rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.). Zarobki te nie stanowiły podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne w Polsce i dlatego nie były objęte zakresem przedmiotowym tego rozporządzenia.

Prowadzi to do zasadniczego stwierdzenia w sprawie, że nie został naruszony art. 15 ustawy o emeryturach i rentach, gdyż podstawę wymiaru emerytury ubezpieczonego może stanowić tylko podstawa składek na ubezpieczenie społeczne odprowadzanych w kraju, a nie wynagrodzenie repatrianta uzyskane przezeń przed jego przyjazdem do kraju, z którego odprowadzano składki do białoruskiej instytucji ubezpieczeniowej. Nieuprawnione jest także twierdzenie kasacji, że pojęcie przeciętnej podstawy wymiaru składki według prawa polskiego w rozumieniu art. 15 ustawy o emeryturach i rentach oznacza nakaz stosowania polskich przepisów, również w stosunku do ubezpieczonego, który był zatrudniony wyłącznie za granicą, a nie to, że wobec osób nieposiadających okresu zatrudnienia w Polsce nie może być stosowany sposób ustalania podstawy wymiaru emerytury na mocy tego przepisu. Całkowicie

nie trafna jest argumentacja, że uzasadnia to § 6 zarządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1989 r. w sprawie ustalania okresów pracy i innych okresów uprawniających do nagrody jubileuszowej oraz zasad jej obliczania i wypłacania (M.P. Nr 44, poz. 358), zgodnie z którym repatriantom wlicza się do okresu pracy uprawniającego do nagrody okresy zatrudnienia za granicą na zasadach i warunkach obowiązujących w kraju. Uprawnienie to realizuje się bowiem tylko w stosunku pracy podjętym przez repatrianta po przyjeździe do kraju.

Funkcjonowanie polskiego systemu ubezpieczeń społecznych oparte jest na zasadzie, że wysokość świadczenia emerytalnego (rentowego) zależy od udziału ubezpieczonego w jego tworzeniu. Ubezpieczony, w tym repatriant, musi więc posiadać określony okres składkowy, który pozwoli ustalić mu podstawę wymiaru według art. 15 ustawy o emeryturach i rentach. Dopiero wówczas może uzyskać dalsze zwiększenie świadczenia zgodnie z art. 53 ust. 1 tej ustawy, wynikające z posiadania okresów ubezpieczenia (składkowych i nieskładkowych). Ani ustawa o repatriacji, ani ustawa o emeryturach i rentach nie dają natomiast podstawy do stwierdzenia, że mimo braku składek na ubezpieczenie społeczne w kraju, należy repatriantom zaliczyć - również na zasadzie fikcji - określoną wartość składek na ubezpieczenie społeczne. Przepisy ubezpieczenia społecznego mają charakter ściśle bezwzględnie obowiązujący, co wyraża się między innymi w tym, że podstawa wymiaru świadczenia nie może być ustalona w sposób dowolny. Każdorazowo podstawa wymiaru emerytury i renty ma być ustalona w sposób pewny i konkretny, co powoduje nawet o tym, że ubezpieczony, który nie udowodni wysokości swoich składek, może nie mieć ustalonej podstawy wymiaru. Ta zasada przesądza, że bez znaczenia były zarzuty procesowe kasacji. Ubezpieczonemu nie można bowiem było ustalić podstawy wymiaru polskiej emerytury na podstawie jego zarobków uzyskiwanych na Białorusi w latach 1989-1998.

Podobne zagadnienie prawne było już przedmiotem uchwały Sądu Najwyższego z 16 września 2004 r., III UZP 3/04 (OSNP 2005 nr 7, poz. 98), stwierdzającej, że wysokość emerytury przysługującej repatriantowi, który nie był objęty ubezpieczeniem społecznym na podstawie przepisów prawa polskiego, ustala się na podstawie art. 23 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Z tych motywów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na mocy art. 393¹² k.p.c.

=====